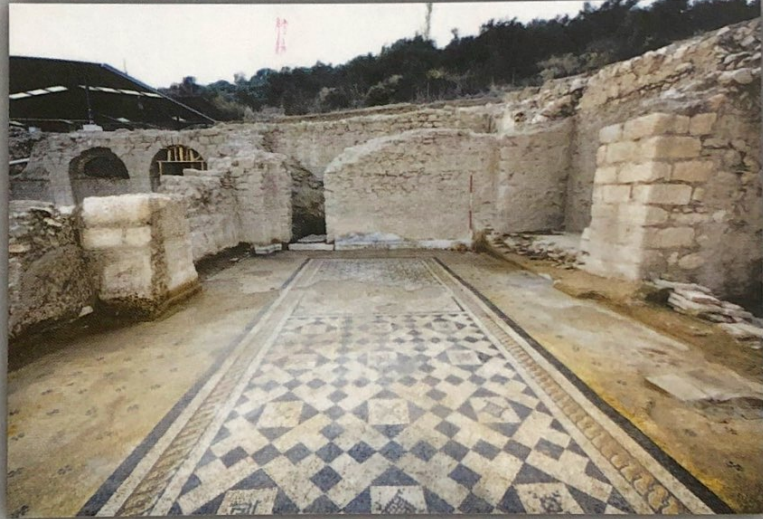

37

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Tripolis Kazıevi Kütüphanesi
No: A.1.29

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

37.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

11-15 MAYIS 2015
ERZURUM

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3474-1
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 171-1

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ÖZME

11-15 Mayıs 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen
37. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Yusuf KOŞAR

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotoğrafı: *Serdar AYBEK*
Metropolis, 2014 Yılı Çalışmaları

Not :Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygül Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0312 310 59 95
ANKARA-2016

YAYIN KURALLARI

Genel Müdürlüğümüzce her yıl düzenlenen "Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nda sunulan raporlar, bu yıl da kitap olarak basılacaktır. Gönderdiğiniz rapor metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, 13.5x19 cm.lik bir alan içinde 10 punto ile, satır aralığı 10 punto olacak şekilde, tirelemeye dikkat edilerek, Times New Roman fontu ile 10 sayfa yazılması,
- * Başlığın 14 puntoda bold ve satır aralığı 14 punto olacak şekilde yazılması,
- * Metinde ana başlıkların büyük harflerle ve italik, alt başlıkların ise küçük harflerle ve italik olarak yazılması,
- * Dipnotların metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda satır aralığı 8 punto olacak şekilde yazılması,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimlerinin italik yazılması,
- * Çizim ve resim toplamının 15 adetten fazla olmaması, fotoğrafların CD'ye JPG veya TIFF olarak kaydedilip gönderilmesi, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olması,
- * Çizimlere (Çizim:.....), resimlere (Resim:.....), haritalara (Harita:.....) olarak alt yazı yazılması ve kesinlikle levha sisteminin kullanılmaması,
- * Bildirilere, bütün yazarların mutlaka isim, unvan ve yazışma adresinin yazılması,
- * Metin çıktısı ile birlikte metnin mutlaka CD'ye yüklenerek gönderilmesi gerekmektedir, CD'deki metin ile metnin çıktısı uyumlu değildir. Aksi takdirde CD deki metin esas alınacaktır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç 1 Ağustos tarihine kadar, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yayınlar Şubesi Müdürlüğü, 2. TBMM Ulus/ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to the adress *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yayınlar Şubesi Müdürlüğü, 2. TBMM Ulus / ANKARA* until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN, Yılmaz S. ERDAL, Marion BENZ Körtik Tepe 2014 Kazısı.....	1
Philipp NIEWÖHNER, Christof BERNS, Reyhan ŞAHİN Milet 2014 Yılı Çalışmaları	23
Michael BLÖMER, Dilek ÇOBANOĞLU, Engelbert WINTER Doliche 2014	41
A. Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Erkan ATAY, Nihat ERDOĞAN, Erdal ÜNAL İlisu Barajı İnşaat Sahası 2014 Kurtarma Kazısı.....	59
Turgut H. ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK Kastabala Antik Kenti Kazıları-2014	73
Halime HÜRYILMAZ Gökçeada-Yenibademli Höyük 2014 Yılı Kazıları	83
Aytaç ÇOŞKUN 2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı (İlk Sezon).....	101
Mehmet KARAOSMANOĞLU, Halim KORUCU, Mehmet Ali YILMAZ Altıntepe Urartu Kalesi 2014 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	129
Gülsün UMURTAĞ, Refik DURU Hacılar Büyük Höyük Kazıları - 2014	147
Zafer DERİN, Tayfun CAYMAZ, Gülnur EROĞLU İzmir-Yeşilova Höyüğü 2014 Yılı Çalışmaları	159
Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA, Elizabeth S. GREENE, Justin LEIDWANGER Burgaz (Palaia Knidos) 2014 Yılı Çalışmaları	175
Burçin ERDOĞU, Nejat YÜCEL Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik 2014 Yılı Kazı Çalışmaları	195
Sevinç GÜNEL Çine-Tepecik 2014 Yılı Kazıları	201

Harun TAŞKIRAN, Kadriye ÖZÇELİK, M. Beray KÖSEM Eşref ERBİL, Yavuz AYDIN 2014 Yılı Suluin Mağarası Kazıları	215
Işın YALÇINKAYA, Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL, Kadriye ÖZÇELİK, Gizem KARTAL, Yavuz AYDIN, Murat KARAKOÇ, Betül FINDIK, Eşref ERBİL 2014 Yılı Karain Mağarası Kazıları	235
Hüseyin Sabri ALANYALI Side 2014 Yılı Kazı ve Araştırmaları.....	253
Nurettin ÖZTÜRK, Murat ÇEKİLMEZ, Berna KAVAZ, Gencay GÜLOĞLU, Abdülhadi DURUKAN, Mehmet Kayhan MURAT, Büşra TAKUNYACIOĞLU İsmail ÖZCİHAN, Osman AYDIN, Özgür MARANGOZ, Emrah ÖZDEMİR 2014 Yılı Myra-Andriake Antik Kenti Kazı Çalışmaları	277
Osman AYTEKİN Şavşat (Satlel) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2014	291
Tevfik Emre ŞERİFOĞLU, Gregory MCMAHON, Sharon R. STEADMAN Çadır Höyük 2014 Sezonu.....	305
Hayat ERKANAL, Ayşegül AYKURT, Kadir BÜYÜKULUSOY İrfan TUĞCU, Rıza TUNCEL, Vasıf ŞAHOĞLU Liman Tepe 2014 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları	323
Yılmaz AKKAN, Aslı SARAÇOĞLU 2014 Yılı Tralleis Kazı Çalışmaları	341
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Bilcan GÖKCE, Erol USLU Van/Çavuştepe Kalesinde Arkeolojik Kazılar: 2014 Yılı.....	357
Şengül Dilek FUL, Murat TEKİN, Emine Saka AKIN Tekin SUSAM, Canan HANOĞLU Sebastopolis Antik Kenti 2014 Yılı Kazı Çalışmaları	379
Erksin GÜLEÇ, Mehmet SAĞIR, İsmail ÖZER, Ayşen AÇIKKOL YILDIRIM İsmail BAYKARA, Serkan ŞAHİN 2014 Yılı Uçağızlı Mağarası Kazısı	391
Taner KORKUT Tlos 2014 Kazı Etkinlikleri	399

Serap YAYLALI, Yılmaz AKKAN, Özlem TÜTÜNCÜLER, Emre ERDAN Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışması.....	417
Nurettin KOÇHAN, Korkmaz MERAL, Ahmet Cüneydi HAS, Ahmet TERCANLIOĞLU Kyzikos 2014.....	433
Atilla ENGİN, Engin ÖZGEN, Olcay ZENGİN-KOŞAN, Filiz AY-ŞAFAK, Aydoğan BOZKURT Oylum Höyük 2014.....	445
C. Brian ROSE Gordion 2014	467
Celal ŞİMŞEK 2014 Yılında Laodikeia'da Yapılan Kazı ve Restorasyonlar	481
Erol ALTINSAPAN, Ali GERENGİ Karacahisar Kalesi 2014 Yılı Kazı Çalışmaları.....	509
M. SEYER und Mitarbeiter Limyra 2014	519
Göksel SAZCI Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2014 Sezonu Çalışmaları	539
Aslı ÖZYAR, Elif ÜNLÜ, Türkan PİLAVCI, Çiğdem KÜLEKÇİOĞLU Serdar YALÇIN, Zachary SILVIA, Jacob STAVIS Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı	551
Bahadır DUMAN, H. Hüseyin BAYSAL Tripolis Ad Maeandrum 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları	563
Ömer ÖZYİĞİT 2014 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları	585
Derya ŞAHİN, Mustafa ŞAHİN Myndos Kazısı - 2014.....	603

TRİPOLİS AD MAEANDRUM

2014 YILI KAZI, ONARIM VE KORUMA ÇALIŞMALARI

Bahadır DUMAN*
H. Hüseyin BAYSAL

Tripolis Antik Kenti, Denizli İli, Buldan İlçesi, Yenicekent Mahallesi sınırları içerisinde yer alır. Büyük Menderes (Maiandros) Nehri'nin hemen kıyısında kurulmuş olan kent; Lydia, Karia ve Phrygia Bölgeleri'nin kesişim noktasındadır.

Tripolis Antik Kenti 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 03.01.2014 tarih ve 1362 sayılı karar- izni ile Denizli Müze Müdürü H. Hüseyin Baysal'ın başkanlığında, Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Bahadır Duman'ın bilimsel danışmanlığında 20.01.2014 - 20.02.2014 ve 09.06.2014- 18.12.2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir¹.

Çalışmalar başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, Denizli Valiliği, Denizli İl Özel İdaresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Buldan Kaymakamlığı, Buldan Belediyesi ve TÜRSAB tarafından desteklenmiştir.

* Doç. Dr. Bahadır DUMAN, Pamukkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, A Blok, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE.

H. Hüseyin BAYSAL, Denizli Müze Müdürü, Denizli/TÜRKİYE.

1 Çalışmalar başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, Denizli Valiliği İl Özel İdaresi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, Buldan Kaymakamlığı, Buldan Belediyesi ve TÜRSAB tarafından desteklenmektedir. Çalışmalara Heyet Üyesi olarak Yrd. Doç. Dr. E.Konakçı, Uzm. K. Demir, Prof. Dr. F. Gulzzl, Dr. A. Filippini, Prof. Dr. F. Bayram, Doç. Dr. T. Korolay, Doç. Dr. G. Semiz, Yrd. Doç. Dr. B. Semiz, Doç. Dr. A. H. Kayhan, Arş. Gör. B. Yener, Öğr. Gör. Ç. M.Tarhan, Uzm. S. M. Kaytan, Öğr. Gör. A. B. Boz; Arkeologlar: M. OK, M. Aksu, A. D. Duman, P. Sarıhan, S. Sayan, İ. Önal, C. Kaba, E. Baş, Ö. Biçgel, A. Ilgaz; Restoratörler: Ö. Gemici, G. Yaka, E. Avcı; Öğrenciler: T. Duman, R. Koç, H. Kaptan, Z. Bayrakdar, B. Sarı, E. Altıntaş, E. Keyik, B. Cesur, G. Avcı, B. Yeniasçı, S. Uzuno, F. Sönmez, A. Tekşen, T. Candur, E. Seylan, H. Karacan, B. Çakır, Z. G. Kuşçuoğlu, N. Baygın, N. Yorgun katılmışlardır.

2014 Yılı kazı çalışmaları 11 arkeolog, 3 restoratör, 20 arkeoloji bölümü öğrencisi ve 29 işçi ile yürütülmüştür. Yapılan kazı çalışmaları Tonoğlu Yapı, Hierapolis Caddesi, Hierapolis Caddesi Doğu Portiği, Tahıl Ambarı (Granarium), Agora, Agora Batı Stoa'sı, Agora Güney Portiği olmak üzere 7 farklı alanda gerçekleştirilmiştir (Resim: 1).

1.KAZI ÇALIŞMALARI

1.1 Tonoğlu Yapı

Hierapolis Caddesi Doğu Portiği'nin doğu bitişiğinde yer alan yapı, doğu-batı yönlü dikdörtgen planlıdır. 5.75x11 m. ölçülerindeki yapının yüksekliği 3.50 m. dir. Tonoğlu Yapı, Erken İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 1-2. yy.) kesme traverten bloklardan, dükkân ya da depo olarak inşa edilmiş olmalıdır. M.S. 4.yy.da tekrar inşa edilen yapı çaytaşı ve kireç harç kullanılarak tonozlu bir yapıya dönüştürülmüştür. M.S. 9. yy.da ki dördüncü ve son evrede mezar odası olarak kullanılmıştır ki yapının kuzey ve güney duvarlarına bitişik olarak iki iskelet bulunmuştur (Resim: 2a-b).

Yapının, deprem ve dış etkilerden oldukça zarar gördüğü, derz harçlarının bölgesel olarak bağlayıcı özelliğini kaybettiği, kuzey ve güney tonoz yanında tonozu oluşturan taşların bir bölümünün döküldüğü, giriş kapısının yıkıldığı, fresklerin büyük oranda zarar gördüğü tespit edilmiştir.

Yapıya girişi sağlayan 1.05 m. genişliğindeki kapı, kuzey-güney yönlü, 5.75 m. uzunluğunda ki batı duvarı merkezine yerleştirilmiştir (Resim: 2c). Girişe ait sövelerin, geç dönemde (MS.9.yy) devşirme malzeme olarak duvar örgüsü içerisinde kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca giriş önündeki düzensizce yapılan tuğla döşeme de son kullanım evresine aittir. Girişin karşısındaki doğu duvarı üzerinde ise bir kısmı tahrip olmuş ışıklık yer alır (Resim: 2d). Yapının üst örtüsü çay taşı ve harç ile meydana getirilen tonozla oluşturulmuştur. Zemin, kireç harç ve taşlarla güçlendirilmiş sert tabaka üzerine yapılmıştır.

Yapının doğu duvarının batı cephesi üzerinde ise bir bölümü korunmuş olan fresk bulunur (Resim: 2d-f). İki pano ve panolar içerisinde çok renkli ya-

pılmış figür ve bezemelerden oluşmaktadır. Kuzey pano merkezinde İsa Peygamberin cepheden portresinin yer aldığı çelenk, çelengi taşıyan iki melek bulunur. Kompozisyonun sağ üst köşesinde elinde ucu haç biçimli asa tutan bir melek yer almaktadır. Benzer bir melek sol tarafta da olmalıdır. Bunun hemen sağında mekân içerisindeki bir pencereden dışarıya bakar pozisyonda bir kadın figürü betimlenmiştir. Güneyde ki büyük panoyu kırmızı renkte şerit çizgi sınırlamaktadır. Fresklerin alt kısmı korunamamış olduğu için panoların yükseklikleri bilinmemektedir. Söz konusu freskler Geç Antik Çağ'da ilk kullanım evresinden sonra resmedilmiş olmalıdır.

2014 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında yapının üçüncü kullanım evresine işaret eden en önemli veri; yapı içerisinde bulunan ve radyokarbon analizleri yapılan iki kafatasının M.S. 780-880 ve M.S. 885-980 yıllarına tarihlendirilmesidir. Aynı alanda emisyon tarihi M.S. 870-879 I. Basileios Dönemi'ne (MS.867-886) tarihlenen bir sikkenin ele geçirilmesi de düşünülen tarihi doğrulamaktadır.

Tonozlu Yapı içerisinde Roma Dönemi'ne tarihlendirilen Doğu Sigillatoları B grubuna ait ağız parçaları, M.S. 4-6. yy.a tarihlendirilen mühürlü amphora kulpu, kandiller bulunmuştur (Resim: 3; f, i, d, e).

1.2 HİERAPOLİS CADDESİ

Sütunlu Caddé'yi kuzey-güney yönünde kesen Hierapolis Caddesi, kent planlamacılığına uygun biçimde Erken İmparatorluk Döneminde inşa edilmiştir (Resim: 4). M.S. 4. yy. da inşa edilen sur duvarı Hierapolis Caddesi'ni doğu batı yönünde keser. Sur duvarının kuzeyinde kalan kısımda cadde genişliği 9. m. iken, sur duvarının güney kısmında 10.80 m.ye ulaşmaktadır. Caddenin doğu kenarında, stylobat üzerinde cadde boyunca devam eden sütun dizisi bulunmaktadır.

Geç Roma Dönemi sur duvarı ile güney oturma platformu arasında iç ölçüleri 5.60x5.10 m. olan bir mekân açığa çıkarılmıştır/3 yanı duvarlar ile kapalı olan mekânın caddeye bakan ön kısmı açık olup Erken Bizans Kilisesi (4)'e bakmaktadır. Ayrıca mekân içinde yapı duvarlarına bitişik traverten ve mermer bloklar kullanılarak yapılan sekiler bulunur. Açığa çıkarılan bu alan ise kilisenin atriumu ya da bekleme alanı olarak kullanılmış olmalıdır.

Hierapolis Caddesi kazı çalışmaları sırasında sur duvarının hemen kuzeyinde birbirini karşılayan büyük traverten bloklarla oluşturulmuş dört ayak bulunur. Bu ayaklar Roma Dönemi'nde, kent merkezine girişi sağlayan anıtsal bir kapıya ait olmalıdır. Zemin, 1.43x1.82 m. ve 2.23x1.18 m. gibi standart olmayan ölçülerdeki traverten bloklardan oluşmaktadır.

Hierapolis Caddesi'nin batısında çay taşları ve traverten parçalarıyla oluşturulan duvar örgüsü yer alır. Duvar örgüsü üzerine düzgün kesilmiş dörtgen traverten bloklar yerleştirilmiştir. Traverten blokların üst yüzeyine ise kanal açılmıştır. Altında ise batı duvarının doğu bitişiğinde kuzey-güney yönlü künk hattı tespit edilmiştir. Batı duvarına paralel devam eden künk, zemine dik şekilde yerleştirilen künk ile birleşmektedir. Batı duvarının üzerindeki kanallı bloklardan gelen su, P.T. künk hattıyla birlikte işlevsellik kazanmıştır. Caddenin doğu duvarı, M.S. 4. yy.da sütun dizisini yükseltmek amacıyla inşa edilmiştir. Yatık halde kullanılan traverten blokların üzerinde doğu portiğin çatısını taşıyan sütunlara ait kaideler açığa çıkarılmıştır. M.S. 4. yy.da yapılan doğu duvarı önünde cadde üzerine 4.50 m. arayla devşirme malzeme kullanılarak yapılan kaide, kaide üzerine mermer ve onyx payeler yerleştirilmiştir. Payeler üzerinde ise yine mermer ve onyxten yapılan bazıları Grekçe "*Agathe Tyche*" yazıtlı heykel kaideleri(taç bloğu) yerleştirilerek yaklaşık 3 m. yüksekliğe ulaşılmış, bunların üzerine de kentin ve İmparatorluğun ileri gelenlerinin (magistrat) heykelleri yerleştirilmiştir. Heykellerin arka, sütunların caddeye bakan yüzeylerinde görülen dübel delikleri, heykellerin sütunlara demir kenetlerle bağlandığını göstermektedir. Benzer bir düzenleme ve stil özelliği gösteren heykeller Agoranın kuzeyinde yer alan oturma platformu önünde de tespit edilmiştir (Resim: 5).

Hierapolis Caddesi üzerinde yer alan ikinci paye kaidesinin kuzey bitişiğinde 1.30x0.42 m. iç ölçülerinde havuz bulunmaktadır. Havuz, portik doğusundaki yapıdan gelen suyun basıncını dengelemek amacıyla ani basınç değişikliğinde suyun caddeye ve cadde portiğine zarar vermeden havuzun altındaki pişmiş toprak tuğla zeminli kanal ile ana kanalizasyona tahliye edilmesini sağlıyor olmalıdır. Hierapolis Caddesi altındaki ana kanalizasyon 1.60 m. yüksekliğindedir. Kanalizasyonun doğusunu ve batısını sınırlandıran duvar genişliği üstte 45 cm. iken altta 65 cm. genişliğe ulaşmaktadır. Duvarlar çay taşı ve traverten blok parçaları kullanılarak kireç harç ile örülmüştür.

Hierapolis Caddesi üzerinde yapılan çalışmalarda, Geç Hellenistik Dönem'den, Erken Bizans Dönemi'ne kadar farklı formlara ait pişmiş topraktan yapılmış unguentarium, kandil, zar, metal tıp aleti, camdan yapılmış minyatür unguentarium bulunmuştur (Resim: 3 a- c, g, h).

1.3 HİERAPOLİS CADDESİ DOĞU PORTİĞİ

Hierapolis Caddesi'nin doğusunda, kuzey- güney yönlü inşa edilmiştir. M.S. 4. yy. da yapılan düzenlemeler ile bugünkü halini almıştır (Resim: 6). Ahşap konstrüksiyon üzerinde kiremit ile kaplı olan çatıyı, doğu duvarda postamentli kaide üzerinde yükselen yekpare sütunlar taşırken, batıda stylobat üzerinde yükselen 2 tamburlu sütunlar bu işlevi görür. Portiğin bir kısmında 33x33 cm. ölçülerinde pişmiş toprak tuğla döşeme, bir kısmında ise sıkıştırılmış toprak zemin mevcuttur. Sıkıştırılmış zemin üzerindeki toprakta yer yer yanık izleri görülürken, bu tabakada yanmış ahşap parçaları ile 5-12 cm. arasında değişen ölçülerde demir çiviler bulunmuştur. Söz konusu buluntular, portiğin üst örtüsünün ahşap bir konstrüksiyon ile kapatılmış olduğuyla ilgili önemli verilerin başında gelmektedir.

Hierapolis Caddesi Doğu Portiği'nin doğu duvarı 75 cm. kalınlığındadır. Traverten blok, çay taşı ve 3 sıra yatık tuğla kullanılarak kireç harç ile inşa edilmiştir. Doğu duvarı üzerinde 2 kapı boşluğu açığa çıkarılmıştır. Güneydeki kapı boşluğu 1.21 m. genişliğindedir. Doğu duvarı üzerindeki ikinci kapı boşluğu ise 1.76 m. genişliğindedir. Kapı boşluğu önünde seki benzeri bir basamak bulunur. Basamak, 60 cm. kalınlığında olup, 1.75 m. uzunluğundadır. Açığa çıkarılan her iki kapı boşluğu, portiğin doğusundaki henüz kazısı yapılmamış olan yapılara açılıyor olmalıdır.

Portik üzerinde yapılan çalışmalarda doğu-batı yönlü 2 duvar hattı açığa çıkarılmıştır. Güneydeki duvar, portiğin güneyden kuzeye doğru 5. sütun kaidesinden başlayarak, doğu duvara doğru devam ederken kuzeydeki duvar portiğin güneyden kuzeye doğru 10. sütun kaidesinden başlayarak yine doğu duvara doğru devam eder. Güneydeki 4.50 m. uzunluğunda, 65 cm. kalınlığında olan duvar kireç harç kullanılarak taş ve tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Duvarın kuzey cephesinde yer yer kireç harçlı sıvalar görülürken, gü-

ney cephesinde sıva bulunmamaktadır. Doğu- batı yönlü duvarın güneyinde, 4.25x1.25 m. lik alanda tuğla taban döşemesi bulunur. Böylece portiğin güney kısmında 10.15 x 3.10 m.lik alanda tuğla döşeme zemin açığa çıkartılmıştır. Pişmiş topraktan yapılan tuğlalar 33x33 cm. ölçülerindedir. Portiğin kuzeyinde açığa çıkarılan 2. duvar 4.52 m. uzunluğundadır. Duvar üzerinde 80 cm. genişliğinde kapı boşluğu ve kapı boşluğunda eşik bloğu bulunmaktadır. Hierapolis Caddesi Doğu Portiğinin, Tonozlu Yapı önünde ki tuğla döşemenin her iki kenarında yapının ilk evresine ait kapı söveleri bulunmaktadır. Söveler yapının ikinci kullanım evresinde (M.S. 9. yy.), yapı girişinde bir koridor oluşturabilmek için duvar içerisinde kullanılmıştır.

Portiğin doğu duvarı önünde, toprak zemin üzerinde 1.95x2.75 m. ölçülerinde bir mekân açığa çıkarılmıştır. Mekânın içi pişmiş toprak taban tuğlası ile kaplıdır. Mekân olarak kullanılmış olabilecek bir odanın bulunması, ortası oyulmuş bazı mimarî elemanların bulunması, 3 adet dibek bloğu, bazı tarımsal ürünler, 2 adet bileme taşının bulunması ve son olarak da tarımsal ürünlerin işlenmesinde döven taşı olarak kullanılan çakmaktaşının bulunması, portiğin bir kısmının işlik olarak kullanıldığını göstermektedir.

Hierapolis Caddesi Doğu Portiğinde yapılan kazı çalışmalarında birer adet altın ve bronz takı parçası, üç adet cam minyatür unguentariumun yanı sıra M.S. 3. yy.dan M.S. 7. yy.a kadar tarihlendirilen bronz sikkeler bulunmuştur (Resim: 7).

1.4 TAHIL AMBARI (GRANARIUM)

Kemerli Yapı'nın kuzey bitişiğinde kuzey- güney yönlü uzanan dikdörtgen formlu Tahıl Ambarı, birbirine bitişik 41 x 4.50 m. ile 41.60 x 4.30 m. iç ölçülerine sahip 2 uzun koridordan oluşur (Resim: 8).

Yapının ilk evresi, güney bitişiğindeki Kemerli Yapı ile çağdaş olup Roma Dönemi'nde inşa edilmiştir. Arkeolojik veriler ve yapının buluntu durumu göz önüne alındığında yapının iki kullanım evresi olmalıdır. İlk kullanım evresi kentin tahıl ambarı ihtiyacını karşılamıştır. İkinci evresi ise ana kullanım evresinin bitmesinin ardından içi doğal yollarla erozyon toprağının dolması ve M.S. 4.yy.da yapının duvarlarının bir miktar yükseltılarak dolgu üzerine tuğla döşemeli mekânların oluşturulmasıyla başlamıştır.

Yapının ilk evresine ait beden duvarlarının bozuk, küçük ve orta ölçekli kaba taşlarla düzensiz bir şekilde kireç harç kullanılarak inşa edildiği görülür. Ayrıca alttan üste doğru düz bir hat şeklinde yükselen doğu ve batı duvarları, belirli bir noktadan sonra dışa doğru 19 cm. çıkıntı yapmaktadır. Bu çıkıntılar olasılıkla yapının üst örtüsü olan tonozun oturduğu kısımlardır. İlk evreye ait zemin; doğu koridorda kireç harçlı, batı koridorda ise daha alt kodlarda sıkıştırılmış sert topraktır. Yapının 4.76 m.lik ana duvarı üzerinden yükselen son evreye ait 1.66 m. yüksekliğinde, 80 cm. kalınlığında, yatık tuğla, çay taşları ve traverten malzeme ile kireç harçla düzensiz şekilde örülmüş duvarlar standart olmayan ölçülerde traverten bloklar ile birlikte kullanılmıştır. Doğu koridorun doğu duvarı üzerinde yer alan havalandırma ve ışıklık için yapılmış açıklıklar, Kemerli Yapı'nın kuzey duvarında ışıklık ve havalandırma için oluşturulmuş blokların taşınmasıyla elde edilmiştir. Doğu koridorun güneyden kuzeye 16.70 metresinde son evrenin mekânlarına ait 33x33 cm. ölçülerinde tuğla zemin döşemeli alan bulunur. Bu alanın kuzey bitişiğinde doğu batı yönlü duvar hattı geçer. Duvar hattının kuzeyinde, tuğla döşemeli alan devam etmektedir. Yapının güneyden kuzeye doğru 6.05. ile 12. metreleri ve 17.60. ile 18.20. metreleri arasında beyaz, lacivert, pembe, kahverengi ve krem renklerde, tesseralardan oluşan çok miktarda mozaik parçası bulunmuştur. Tesseraların bulunduğu alanda da yer yer kireç harçlı toprak açığa çıkarılmış olup, kireç harçlı toprağın mozaik zemin döşemesinin yatağı olduğu düşünülmektedir.

1.5 AGORA

Geç Roma Agorası, Sütunlu Caddesi'nin kuzeyinde, kent merkezinde yer almaktadır. 44.50x57.10 m. ölçülerindeki, yaklaşık 2540 m² lik bir alana yayılmaktadır. Güneyinde ve kuzeyinde basamaklı platformlar yer alırken, batısında stoa yer alır. Kazısı henüz bitirilmemiş olan Agora, stoa ile birlikte, M.S. 4. yy.da daha önceki dönemlerde aynı alanda yer alan Agora'nın tekrar düzenlenmesiyle inşa edilmiş olmalıdır (Resim: 9).

Agoranın kuzey kenarında tek cepheli, güney kenarında ise üç cepheli 7 basamaktan oluşan platform, agoraya gelenlerin oturması ve dinlenmesi amacıyla yapılan *theatron* benzeri bir yapı olmasının yanısıra M.S. 4. yy. da

yapılan savunma sisteminin ardından sur dışında kalan Tiyatro ve Stadium gibi yapıların işlevlerine yönelik olarakta kullanılmış olmalıdır.

Geç Roma Agorası Batı Stoası'nın kuzeybatı köşesinden başlayarak agora boyunca doğuya doğru devam eden oturma basamaklarının 29 m.lik bölümü 2014 kazı çalışmalarında açığa çıkarılmıştır. Platform üzerinde orijinalinde 7 basamak sırası olduğu ancak, günümüze kadar 6 basamak sırasının korunageldiği görülmüştür. Basamak bloklarının cephesinde ise " Π ", " E " ve " Λ " gibi Grekçe çeşitli harfler görülmektedir. Harflerin bazılarının sayısı daha fazla iken bazılarında birkaç tane olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle oturma basamaklarının yapımı esnasında birkaç farklı atölyeden alım yapıldığı düşünülebilir. Kuzeyde yer alan basamaklı platformun güneyinde pişmiş toprak tuğlalar ile yapılmış yıkılmış halde doğu- batı yönlü 2 adet kemer bulunur. Kemer yıkıntılarının yaklaşık 2 m. güneyinde bir set yer alır. Oturma basamakları önündeki kemer yıkıntısından başlayarak doğuya doğru devam eden, içerisinde devşirme malzemeler ile toprak harç kullanılarak yapılan yaklaşık 1 m. kalınlığında oldukça düzensiz olarak yapılan set, kuzeyden gelen yağmur sularının stoa ve agora içerisine girmesini engellemek için yapılmış olmalıdır.

Geç Roma Agorası güney kenarı boyunca devam eden ikinci platform ise kuzey platformun tekrarı niteliğindedir. Doğu-batı yönlü uzanan platform 5.50 m. genişliğinde ve 42.20 m. uzunluğundadır. Orijinalinde 7 oturma basamağından oluşan platformun doğu cephesinde 4 adet basamak sırası günümüze kadar sağlam kalabilmiştir. Platformun genelinde basamaklar ortalama 30 cm. derinliğinde ve 27 cm. yüksekliğindeyken doğu cephedeki basamakların derinlikleri 30- 55 cm. arasında değişmektedir. Kuzey oturma platformunu oluşturan basamak üzerinde olduğu gibi bu basamaklarda da " E " ve " C " gibi Grekçe birer harf yer almaktadır

Kazı çalışmaları sırasında Geç Hellenistik Dönem'den- Erken Bizans Dönemi'ne kadar geniş bir zaman dilimini kapsayan, Doğu Sigillataları B ve Sagalassos gibi kırmızı astarlı seramiklerin yanı sıra, kandil, matara kalıbı, figürin ve kemik zar, kandil kalıbı gibi küçük buluntularda tespit edilmiştir (Resim: 10 a- i).

1.6 AGORA BATI STOA

Kazı çalışmalarına 2012 yılında başlanan, Sütunlu Cadde'nin kuzeyinde, Geç Roma Agorası'nın batısında yer alan stoa, agora boyunca kuzey- güney yönlü devam etmektedir (Resim: 11). 5.80 m. genişliğinde, 70 m. uzunluğundaki stoa, M.S. 4. yy.da agora ile birlikte planlanıp inşa edilmiştir. Ahşap konstrüksiyon üzeri kiremit ile kaplı olan çatıyı doğuda 4.11 m. yüksekliğindeki 23 sütun taşırken, batıda kuzey-güney yönlü duvar ve traverten kemerler taşımaktadır. Söz konusu duvar aynı zamanda stoanın batısında yer alan *Bouleuterionun* doğu duvarını oluşturmaktadır. Stoanın zemini farklı renk, ölçü ve biçimlere sahip onyx kullanılarak opus sectile tekniği ile yapılan panolar halindeki taban döşemesine sahiptir. Sütunlu Cadde üzerinde bulunan ve 6 basamak ile çıkılan bir kapıdan stoaya girilebilmektedir.

Stoanın batısını sınırlandıran kuzey-güney yönlü duvar, çay taşı, traverten blok parçaları ve tuğla malzemedен kireç harç kullanılarak yapılmıştır. Stoa batı duvarı doğu bitişiğine yerleştirilen payeler, çatıyı taşıyan ve birinci evrede kesme traverten, ikinci evrede tuğladan oluşturulan kemerler için yapılmış olmalıdır. Stoa batı duvarı üzerinde ki payelerden birisinin arasında, duvarın içine dik bir şekilde yerleştirilmiş 3 adet künk açığa çıkarılmıştır. 13 cm. çapındaki künkler çatıdan gelen yağmur suyunu aktarmak amacıyla kullanılmış olmalıdır.

Stoa batı duvarı üzerinde, 2 adet kapı boşluğu bulunur. Stoanın batı duvarı üzerinde bulunan kuzeydeki kapı boşluğunun güney bitişiğinde başka bir kemer yıkıntısı tespit edilmiştir. Kemer, 10 adet traverten bloktan oluşmaktadır. Devam eden çalışmalarda, kaldırılan kemer bloklarının güneyinde farklı bir kemere ait traverten bloklar ile karşılaşmıştır. Niş şeklinde inşa edilen sağır kemerler stoa iç cephesine derinlik ve hareket kazandırmak amacıyla kullanılmıştır.

Kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan önemli buluntu gruplarından bir diğerini de taç blokları, yassı sütun, başlık ve kaideden oluşan mimarî öğeler oluşturmaktadır. Taç bloklarının profilli kısmı stoaya bakacak şekilde batı duvarı üzerine yerleştirildikten sonra üzerine sırası ile yassı sütun kaidesi, gövdesi ve başlığı yerleştirilmiştir. Her bir taç bloğu üzerinde bir impost sütun yükselirken, iki sütun arası bir taç bloğu genişliğindedir. Stoa batı duvarı

üzerinde yükselen bu sütunlar stoa ile *Bouleutherionu* ayıran duvar üzerinde pencere amaçlı kullanılmış olmalıdır.

Kazı başkanlığı tarafından hazırlanarak, Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna sunulan, Geç Roma Agorası Batı Stoası Analitik Rölöve, Restorasyon Projesi'nin, 26.12.2014 tarih ve 3444 sayılı onay kararının ardından Batı Stoa'nın çatısını taşıyan sütunların provası yapılarak bir kısmı projeye uygun olarak ayağa kaldırılmıştır.

1.7 AGORA GÜNEY PORTİĞİ

Geç Roma Agorası'nın güneyinde, oturma platformu ile Erken Bizans Dönemi sur duvarı arasında doğu-batı yönlü galeri benzeri bir alan yer almaktadır (Resim: 12). Agora boyunca bir portik şeklinde devam eden koridor, 38m. uzunluğunda, 4.95 m. genişliğindedir. Batısı, Agora Stoası'na açılan ince uzun formlu alanın 3 kenarı duvarlar ile çevrilidir. Güneyini sur duvarı, kuzeyini oturma platformu güney duvarı ve doğusunu da kuzey- güney yönlü bir duvar sınırlar. Doğu duvarı bu alanın ikinci kullanımı esnasında (MS. 5-6.yy) yapılmış olmalıdır.

Agora Güney portiği olarak isimlendirilen bu alanda yapılan derinleşme çalışmalarında ortaya çıkarılan yapı kalıntıları, Sütunlu Cadde kuzey portiğinin bulunduğu alana M.S. 2-3. yy.da inşa edilmiş dükkânlara (*tabernae*) ait olmalıdır. Birbirinin devamı şeklinde bitişik olarak yapılan dükkânlardan dördünün doğu ve batısındaki beden duvarları temel seviyesinde ortaya çıkarılmıştır. Bu dükkânlardan batı uçtaki ikisi, doğu-batı yönlü iki duvarla dört farklı mekâna ayrılmıştır. Daha sonraki bir evrede doğudaki iki dükkânın içi doldurularak kullanımına devam edilmiştir.

Alanın doğu ucunda güney oturma platformunun üst örtüsüne ait tonoz yıkıntısı pişmiş toprak tuğla ve kireç harç kullanılarak yapılmış, tonozun üst kısmı yine kireç harç ile sıvanmıştır.

Alan içerisinde sur duvarının kuzey cephesine bitişik inşa edilmiş yaklaşık 3 m. çapında yarım daire planlı, zemini onyx malzemedен yapılmış bir mekân ortaya çıkarılmıştır. Mekânın güneydoğu köşesinde, giriş- çıkış amaçlı kulla-

nılan eşik taşının da yerleştirildiği kapı boşluğu bulunmaktadır. Yarım daire planlı mekân, depo olarak kullanılmış olmalıdır. Yarım daire planlı mekânın doğusunda 13.80x3.15 m. iç ölçülerinde, mekân oluşturacak şekilde düzenlenmiş ve kenarları pişmiş toprak tuğlalar ile kaplanmış sekiler tespit edilmiştir. Çalışmalarda sur duvarı önünde yanık toprak tabakasının zemine doğru devam ettiği ve toprak renginin de koyulaştığı tespit edilmiştir. Yanık tabakanın kaldırılmasının ardından, çalışma alanı içerisinde sur duvarı önünde 3.35x2.24 m. ölçülerindeki alanda tuğla zemin döşemesi ortaya çıkarılmıştır. Zeminde 72x72 cm. ölçülerinde 12 adet tuğla ile 73x38 cm. ölçülerinde 2 yarım tuğla kullanılmıştır. Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalarda zemin seviyesinde yaklaşık 5x5 m. lik alanda toplam 183 adet pişmiş toprak bulla açığa çıkarılmıştır. Bullalar üzerindeki, betimlemelerin bir kısmı Tripolis şehir sikkeleri üzerinde kullanılan figürlerle hemen hemen aynıdır. Tripolis'te önemli bir külte sahip olan Leto'nun yanı sıra Artemis, Apollon, Zeus, Herakles, Athena, Roma gibi tanrı ve tanrıçaların yanı sıra Senato, Boule, Demos gibi kişiselleştirilmiş figürler ve Augustus, Nero, Antonius Pius, Marcus Aurelius vd. gibi çeşitli imparatorlar büst ya da baş şeklinde betimlenmişlerdir (Resim:13).

2. 2014 YILI KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI

2.1 Hierapolis Caddesi

Hierapolis Caddesi Doğu Portiği'nin batı kenarında yükselen sütunlardan cadde üzerine yıkılarak kırılmış ve çatlamış durumdaki mimarî öğelerin çizimlerinin yapıp fotoğraflarla belgelendirilmesinin ardından, üzerinde mekânîk temizlik yapılmıştır. Parça yüzeylerinde oluşan kırıklar arasında ki ölü tabakalar temizlenmiştir. Temizleme işlemi ardından kırık olan parçalar epoksi reçine yardımı ile yapıştırılmıştır. Daha sonra sütun kaideleri, tamburları ve sütun başlıkları orijinaline uygun provaları yapılmak üzere yerlerine dikilmiştir. Hierapolis Caddesi Doğu ve batı duvarının batı cephesindeki derz harcının kumlaşarak bağlayıcı özelliğini kaybetmiş olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle güneyden kuzeye doğru bozulan derz arasındaki harçlar boşaltılıp yapının orijinal harcı olan dere kumu ve kireç harcı ile tekrar doldurulmuştur. Ayrıca batı duvarının kazı çalışmaları sırasında yıkıntı halinde açığa çıkartılan düzgün kesilmiş, dörtgen, kanallı traverten bloklar orijinal yerlerine yerleştirilmiştir.

rılmıştır. Hierapolis Caddesi Doğu duvarı önündeki paye kaidelerinin altının boşalmış olduğu tespit edilmiş, dere kumu ve kireç harcı, taş ve traverten malzemeler kullanılarak dolgu yapılmıştır. Paye kaidesi, paye ve paye başlığının provası yapıldıktan sonra krom-çelik dübelleri ile epoksi reçine kullanılarak sabitlenmiştir. Hierapolis Caddesi Erken Bizans Sur Duvarından, 31.20. metre ile 32.20 metreleri arasında bulunan kanalizasyon çukurunun doğu ve batı duvarlarının yıkılmış kısmı orijinaline sadık kalınarak yükseltilmiştir.

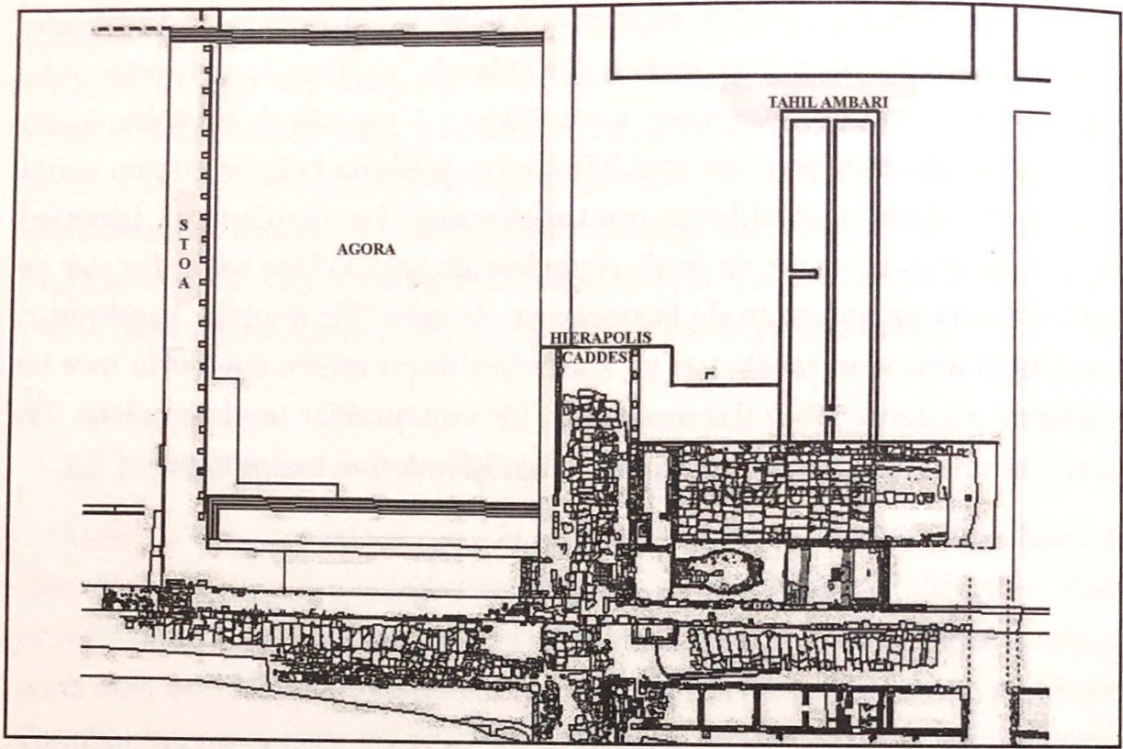
2.2 Tonozlu Yapı

Tonozlu Yapı içerisinde tonozu oluşturan taşlar arasındaki derz harcının zamanla bağlayıcılık özelliğini kaybederek topraklaştığı görülmüştür. Yapıyı sağlamlaştırmak için özelliğini kaybeden derzlerin yerine, yapının orijinal harcı olan dere kumu ve kireç harcı ile derz doldurma uygulaması yapılmıştır. Tonozlu Yapının kuzey yarısı üzerinde deprem ve tahribatlar sonucu oluşmuş yaklaşık 120x150 cm. çapındaki delik, yapıyı ve içerisindeki freskleri tehdit altında bıraktığı için orijinaline uygun olarak taş ve traverten malzeme kullanılarak yapının yıkılan özgün taşları ile kapatılmıştır. Tonozun güney yarısında dökülen kısımlar tonozun kavisine uygun şekilde tekrar örülmüştür. Yapının girişinde yıkılmış olarak bulunan kapı söveleri, çizimlerinin yapıp fotoğrafı olarak belgelenmesinin ardından yerinden kaldırılarak mekân temizlikleri yapılmıştır. Daha sonra orijinaline uygun şekilde yerlerine sabitlenmiştir. Kapı sövelerinin üzerinde tonozun yıkılan kısmını emniyetli hale getirmek için tonoz kavisine uygun şekilde kalıp hazırlanarak tonozda 50 cm.'lik bir alanda tamamlama yapılmış ve tonoz emniyetli hale getirilerek yıkılma tehlikesi ortadan kaldırılmıştır. Yapının doğu duvarında bulunan freskin yüzeyi, bordür yapılacak olan kenarları ve dolgu yapılacak olan alanlar toprak ve kalkerlerden arındırılmıştır. Dolgu ve bordürleri yapılmıştır. Daha sonra ise deiyonize su yardımı ile yüzey, kir ve tuzdan tamamen arındırılmıştır.

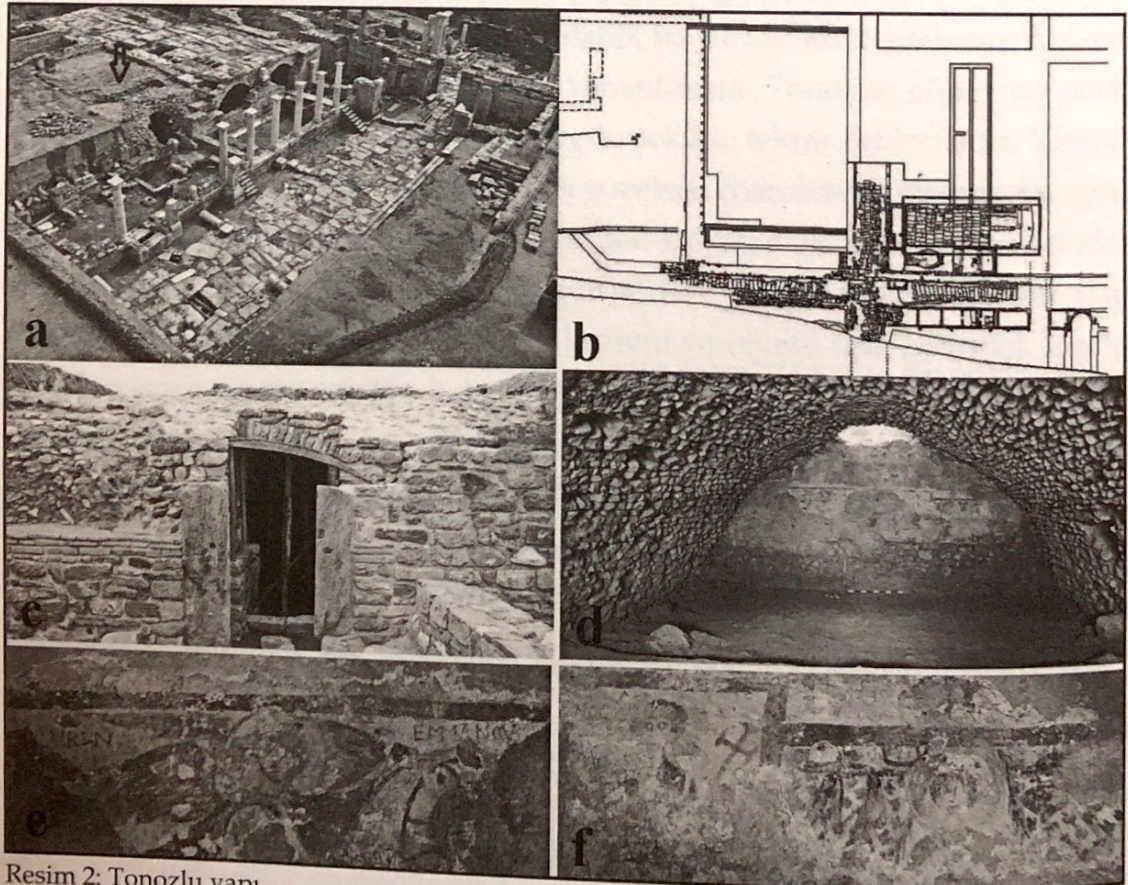
2.3 Mekân A

2013 yılında yapılan kazı çalışmalarıyla açığa çıkartılan Mekân A; Erken Bizans Kilisesi 4'ün doğu bitişiğinde, Sütunlu Cadde ile Kemerli Yapı arasın-

da inşa edilmiştir. M.S. 5-6. yy.'da mekânın batısına kilisenin inşa edilmesiyle, batı duvarı tahrip edilmiş ve mekân daraltılarak 7x1.80 m. iç ölçülerine indirilmiştir. Bugün günümüze kalan kısmı Mekân A'nın küçük bir bölümüdür. Duvarlarındaki fresklerin mevcut halleri fotoğraflarla belgelendikten sonra sıva ve fresklerin ana hatlarını ortaya çıkarmak ve uygulanacak işlemleri planlamak amacı ile sıva ve fresk yüzeylerinde ince kıllara sahip fırçalar ile kuru temizlik ve ardından da basınçsız su ile genel bir temizlik yapılmıştır. Temizliğin ardından tabakaları ve konturları tespit edilen fresklerin ince temizliğine geçilerek tabakalar arasındaki kir ve topraklar temizlenmiştir. Temizlik işleminin ardından bordür ve dolgu işlemlerine başlanmıştır.

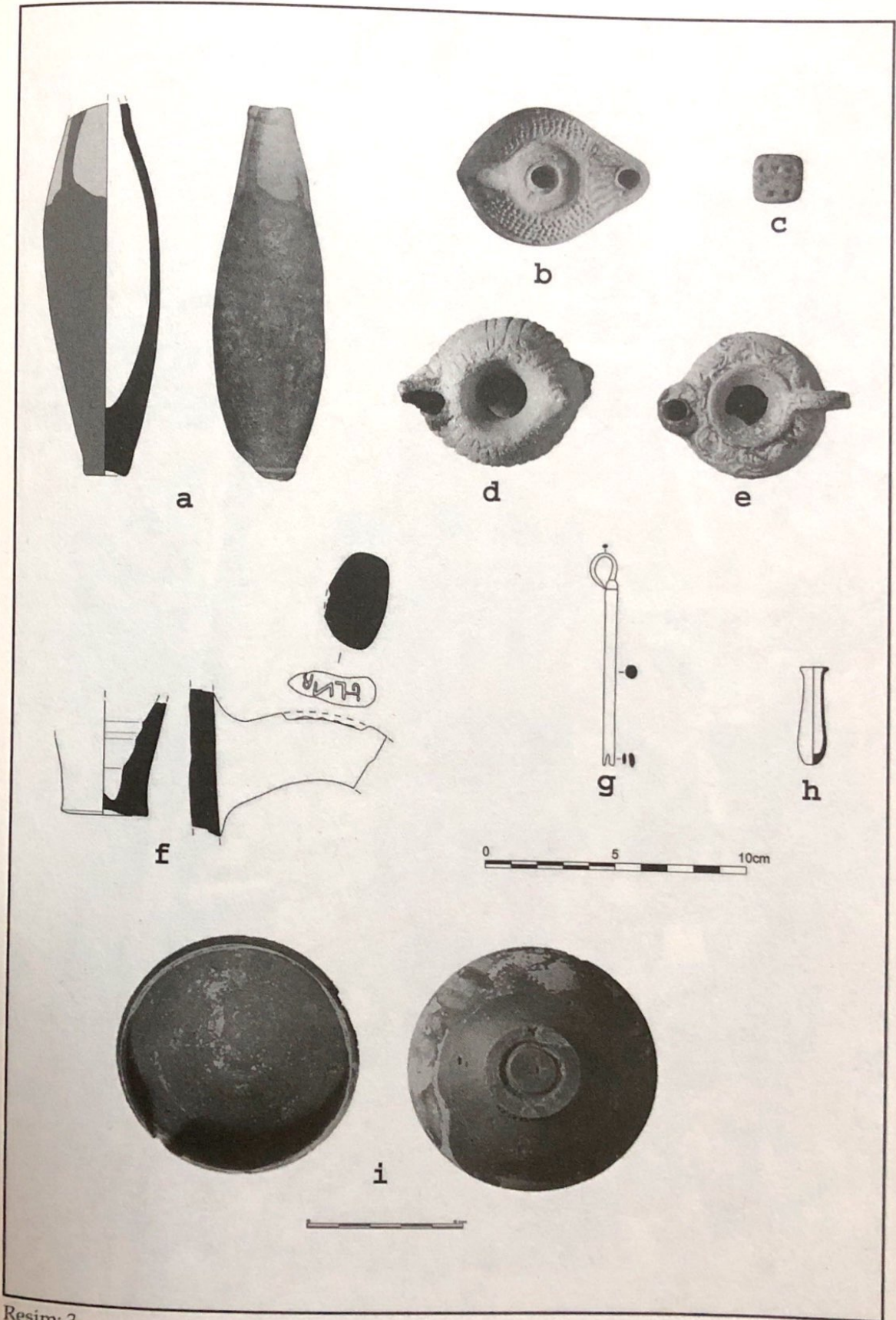

Resim 1: Kent planı.

Resim 2: Tonozlu yapı.

576.....

Resim: 3

Resim 4: Hierapolis Caddesi.

578.....

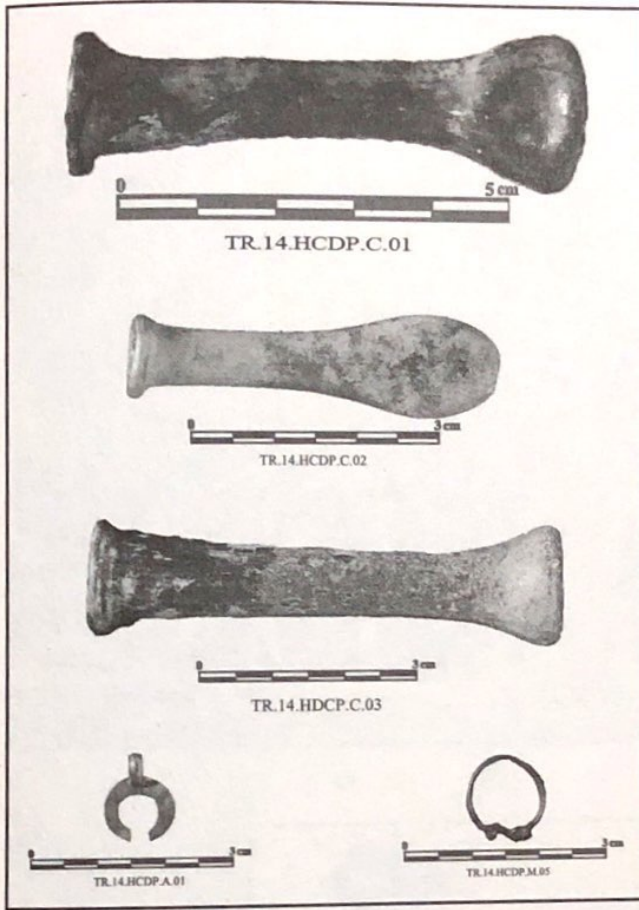

Resim 5: Magistrat heykelleri.

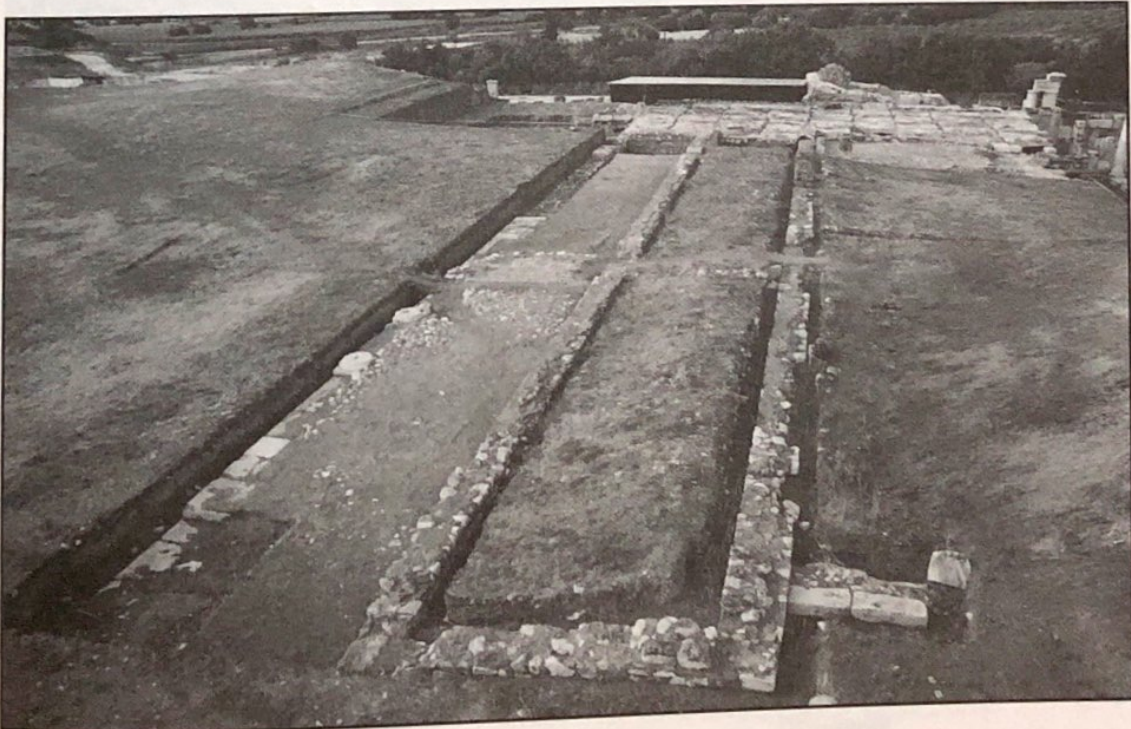

Resim 6: Hierapolis Caddesi Doğu Portiği.

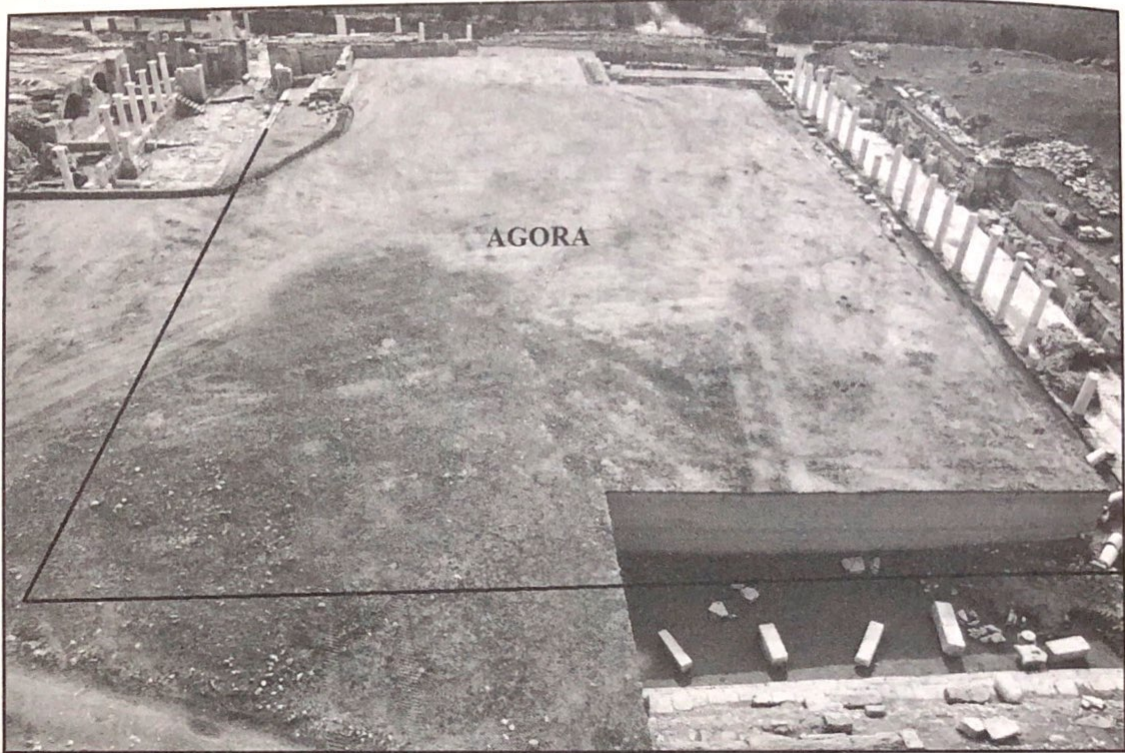
580.....

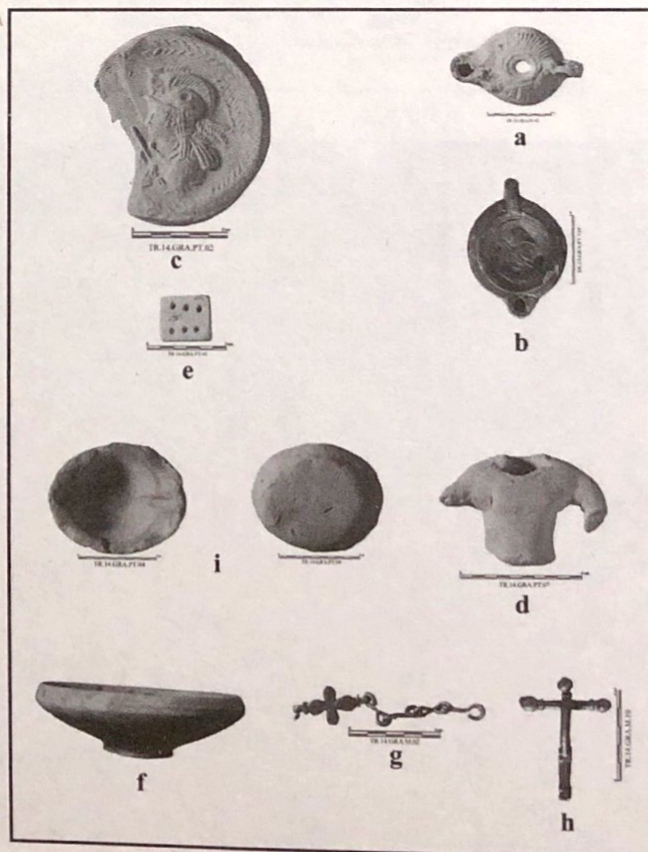
Resim 7: Hierapolis Caddesi eserleri.

Resim 8: Tahıl Ambarı hava fotoğrafı.

Resim 9: Agora.

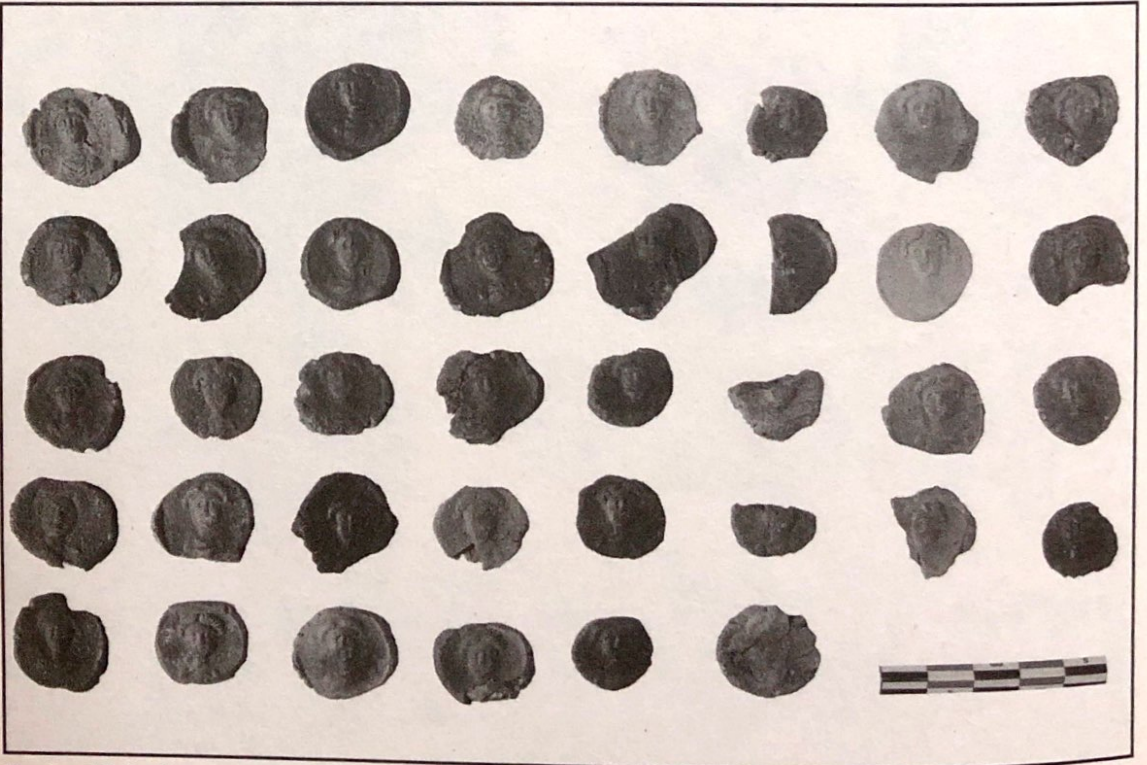
Resim: 10

Resim 11: Agora Bati Stoa.

Resim 12: Agora Güney Portiği.

Resim 13: Bulla.